

O UMÍRÁNÍ A SMRTI

Citace | ŠEJVL, Jaroslav. **O umírání a smrti.** *Adiktol. prevent. léčeb. praxi.* 2020; **3**(3), 135.

Vážené kolegyně a vážení kolegové,

dostává se k Vám netradičně laděné číslo časopisu *Adiktologie v preventivní a léčebné praxi*, které se věnuje – kromě jiného – i otázkám umírání a smrti. Obě témata jsou od sebe neoddelitelná, nesnadná a dodnes mnohdy stále tabuizovaná v mnoha oborech lidského jednání, ve zdravotnických nevyjímaje.

Setkání se s těmito fenomény je pro každého z nás spojeno nejen s významnou individualizací naší osobnosti, ale i našich postojů a osobních zkušeností. Pokud odhlédneme od toho, že se zakončením života se každý z nás pravděpodobně setká v rodinném kruhu, tak nás umírání a smrt doprovází i během výkonu naší profese. Není podstatné, zda pracujeme v oboru jako adiktologové, sociální pracovníci, lékaři, psychologové nebo jinak. Pomáháme druhým, pracujeme s klienty a pacienty, a to nás determinuje k tomu, že se s umíráním a smrtí setkáme.

Už tato skutečnost by v nás měla vyvolat otázku, jak budeme reagovat, až tento okamžik nastane. Také bychom se měli zamyslet nad tím, jakou formu může umírání a smrt v naší profesi mít. Jinak budeme vnímat úmrtí, které bylo spojeno s dlouhodobou hospitalizací našeho pacienta, a jinak u toho, kterého jsme viděli v ambulanci jednou. Rozdíl bude mezi náhlou, očekávanou a násilnou smrtí. Rovněž bude jiná úroveň vnímání smrti kolegy, se kterým jsme strávili mnoho času na pracovišti, a jinak u pacienta nebo klienta v terapeutické komunitě. Neměli bychom před smrtí zavírat oči a tvářit se, že se nás toto téma nemůže dotknout. Jakmile taková situace nastane, musíme se k ní nějak „postavit“ – jednak s ohledem na náš vnitřní svět a život, jednak s ohledem na odborný tým a samozřejmě i na klienty a pacienty. Vytěsněním získáme čas, kterým se nám pak náš strach – zpravidla zúročený o další nesnáze – vrátí. I truchlení a smutek jsou nedílnou součástí života a umožňují nám vyrovnat se s danou situací tak, abychom si toto břímě dále netáhli s sebou.

Náš obor si téma umírání a smrti odborně připomněl jen dvakrát – v roce 2016 vystoupil na AT konferenci Martin Pešek s tématem Smrt a umírání v kontextu adiktologie a v roce 2018 uspořádal Prevent 99 v Třeboni krajskou adiktologickou konferenci na téma „O smrti a umírání.“ Cílem diskusí o tomto tématu by neměl být fatalismus s výhledem, že nic v lidském životě nemá smysl, neboť na konci cesty nás čeká smrt. Měli bychom se zkusit naučit o umírání a smrti hovořit, umět vyslechnout ty, kteří chtějí vyslovit přání týkající se konce svého života, umět jim poradit, podpořit je a v případě, že o to požádají, umět jim být na blízku. Pokud se na takovou pomoc a podporu necítíme, nebo ji nechceme poskytnout, měli bychom umět takovou pomoc zprostředkovat. Stejně tak bychom se měli pokusit naučit zpracovat téma umírání a smrti,

pokud se objeví v našem týmu. To, že je dobré umět se vypořádat s obdobnou situací v kruhu rodinném, umět být oporou umírajícímu, příbuzným a umět se vypořádat se všemi náležitostmi týkajícími se pohřbu, je nasnadě.

Umírání a smrt nejsou snadná témata. Ani v profesním, a už vůbec ne v osobním životě. Nejsme ale – profesně – na tato témata sami. V České republice je na vysoké profesní úrovni rozvinutá paliativní a hospicová péče, ve zdravotnických zařízeních jsou odborníci, kteří se zabývají doprovázením umírajících a pozůstalých a poradci pro pozůstalé; duchovní služba se rovněž zabývá těmito tématy.

Zatímco se značné části životních situací, které mohou hypoteticky nastat, můžeme pokusit (někdy i úspěšně) vyhnout, tak umírání a smrti ne. Lapidárně tuto skutečnost vyjádřil Ladislav Fuks ve Spalovači mrtvol: „Jediné, co v životě je jisté, je smrt.“ Zkusme pootevřít naši neveselou „jistotu“ a pokusit se hovořit o tom, co pro nás a náš obor znamená ars vivendi i ars moriendi, a zda můžeme obohatit naši odbornost tím, že budeme umět lépe chápat tyto situace. Pokud se je naučíme nejen chápat, ale umět v nich i pomoci, bude to pro náš obor významný bonus. A pokud si je zvnitřníme a naučíme se s nimi pracovat i v našem soukromém životě, bude to pro nás a naše blízké něco, co bude umět docenit jen ten, komu takový přístup poskytneme.

V tomto čísle APLP najdete tři texty, které se tématu umírání a smrti věnují. První se věnuje otázkám umírání klientů adiktologických služeb zejména při poskytování harm reduction služeb a tomu, jaký vztah si k nim budujeme, ale i tomu, jaké rozuzlení může takové vyrovnání se se smrtí klienta přinést. Další článek představuje problematiku umírání, smrti a truchlení v kontextu náročné krizové situace pro pracovníky v adiktologických službách. Poslední článek představuje možnosti pracovníků v pomáhajících profesích při pomoci v umírání a zejména při zajišťování pohřbu.

Téma umírání a smrti jsme v letošním roce zvolili i pro národní adiktologickou konferenci Cena adiktologie, která se bude konat ve čtvrtek 12. listopadu 2020 v prostorách děkanátu 1. LF UK. Podrobnosti lze nalézt na www.cena-adiktologie.cz. Popřejme nám všem, aby otevření tohoto tématu pro nás bylo inspirujícím a obohacujícím jak pro nás osobně, tak i pro náš obor.

V Třebotově dne 31. srpna 2020

Mgr. Jaroslav Šejvl

Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze